

Werken aan Haren

Toekomstvisie 2030

**Een vitale, groene woongemeente
in de Regio Groningen-Assen**

Inhoud

Inhoud	2
Prelude	3
1 Aanleiding	5
2 Inleiding.....	5
3 Werken aan de vitale, groene woongemeente	7
3.1 Het heden begint in het verleden.....	7
3.1.1 Het oorspronkelijke landschap.....	8
3.1.2 Het landschap van mensen	8
3.1.3 Tuindorp voor het Noorden	9
3.2 Het hedendaagse Haren	12
3.2.1 De gemeenschap	13
3.2.2 Drie decentralisaties en asielzoekersbeleid	14
3.2.3 De woon- en leefomgeving	15
3.3 Schakel tussen verstedelijkt en landelijke gebied	18
3.4 Ambitie: vitale groene woongemeente.....	19
3.4.1 Woningbouw en woningverbetering	20
3.4.2 Winkel en andere voorzieningen	21
3.4.3 Sociaal domein	22
3.4.4 Aandacht voor de sociaal zwakkeren	25
3.4.5 Groene leefomgeving	25
3.4.6 Recreatie en toerisme	26
3.4.7 Duurzaam omgaan met milieu en energie.....	27
3.5 De toekomst	28
Bijlage: Geraadpleegde literatuur	30

Prelude

Haren is meermalen uitgeroepen tot de beste woongemeente in het Noorden van Nederland. De gemeente beschouwt het als haar opdracht om samen met de gemeenschappen in de vier dorpen eraan te werken dat ook toekomstige generaties van inwoners, ondernemers en recreanten kunnen genieten van de algemeen erkende hoge woonkwaliteit van Haren.

Die woonkwaliteit wordt, om te beginnen, bepaald door het samenstel van de dorpen Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren - vier mooie, groene dorpen, elk met een eigen verleden, identiteit, karakter, goede intermenselijke verhoudingen en aantrekkelijk woonklimaat. Medebepalend voor het woonklimaat is het brede voorzieningenniveau, bestaande uit een grote verscheidenheid aan winkels, scholen, sport-, culturele, sociale en recreatievoorzieningen. De landelijke omgeving met grote cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden is de derde omstandigheid die in grote mate bijdraagt aan het woonklimaat. Dat Haren haar woonkwaliteit al zo vele jaren op een hoog niveau heeft weten te houden, terwijl de gemeente met haar tijd meeging en zich verder ontwikkelde, is zonder meer te danken aan de korte afstand tussen het gemeentebestuur en de Harener gemeenschap en hun beider inzet voor het behoud van de woonkwaliteit.

De hoge woonkwaliteit heeft niet alleen betekenis voor de inwoners, ondernemers en bezoekers van Haren. Zij draagt ook al vele decennia bij aan het vestigingsklimaat en daarmee de economie van het Noorden, in het bijzonder de Regio Groningen-Assen. Dit vraagt onder meer om goede interbestuurlijke samenwerking met het oog op een samenhangende ontwikkeling van de verstedelijkte en de landelijke delen van deze regio. Dat het woonklimaat zich in diverse opzichten onderscheidt van dat in andere plaatsen in deze regio en in de provincie Groningen is evenzeer een niet te onderschatten waarde. Diversificatie is nodig om een 'eenheidsworst' te voorkomen; dit geldt in het bijzonder voor de Stad en de Ommelanden. Alleen door die verschillen in bebouwing, karakter en beleving blijft de provincie aantrekkelijk voor de inwoners, recreanten en toeristen.

Binnen de Harener gemeenschap zijn velen bereid zich vrijwillig in te zetten voor zowel een grote verscheidenheid aan maatschappelijke activiteiten als voor de kwaliteit van het gemeentelijk beleid. Het belang van deze beide vormen van burgerparticipatie wordt in toenemende mate in de landelijke, provinciale en gemeentelijke politiek onderkend. Daarom is deze 'gemeenschapskracht' van Haren van onschatbare waarde voor het bereiken van wat Haren in 2030 wil zijn. Voorbeelden uit andere gemeenten laten zien dat zowel het gemeentebestuur en de ambtelijke organisatie als de burgers moeten leren hoe de gemeenschapskracht op de beste manier kan worden ingezet en benut voor het algemeen belang van al diegenen die in Haren wonen, wer-

ken, een opleiding volgen of recreëren. Dit is misschien wel de belangrijkste uitdaging voor de komende jaren.

1 Aanleiding

‘Werken aan Haren – bestuurskracht’ is onderdeel van het project Beterr Haren dat gestart is na de gemeenteraadsvergadering van 7 april 2016 en waarvan drie onderdelen gereed kwamen op 30 mei 2016. Het project Beterr Haren leidt uiteindelijk tot de totstandkoming van zes deelrapporten die een reactie zijn op een aantal vraagpunten uit het rapport ‘Verkenning Zelfstandigheid Haren’ van maart 2016. Hierin werd onderzocht of Haren als zelfstandige gemeente verder kan. De conclusie was dat er zes vraagpunten over bleven en die worden behandeld in de zes deelrapporten van het project Beterr Haren. De conclusies uit de deelrapporten worden bijeengebracht in de notitie ‘Werken aan Haren – Oplegnotitie’. Hierin wordt de vraagstelling samengevat van alle zes rapporten en worden de zes vragen kort beantwoord. De onderliggende argumentering daarvoor is te vinden in de deelrapporten.

Dit deelrapport is de gevraagde toekomstvisie. In het rapport ‘Verkenning Zelfstandig Haren’ wordt gesteld dat de gemeente Haren een toekomstvisie ontbeert. *‘Een visie’* zo staat er in ‘Verkenning Zelfstandig Haren’, *niet op de bestuurlijke inbedding (zoals de afgelopen discussies over zelfstandig of herindeling), maar op de vraag: “Wat voor gemeente - sociaal, cultureel, economisch, geografisch - willen we zijn”. En pas daarna een discussie over welk schaalniveau benodigd is om die ambitie en visie te realiseren. Daarmee wordt een keuze gemaakt vanuit de inhoud en niet vanuit de regionale bestuurlijke dynamiek’.*

Dit document is de gevraagde visie.

2 Inleiding

De voorliggende toekomstvisie geeft richting aan de verdere ontwikkeling van Haren, Glimmen, Onnen, Noordlaren en de omliggende groene zone en meren voor de komende 15 jaar. Samen vormt dit de gemeente Haren. Leidend hierbij is de wens van inwoners en ondernemers: laat Haren in de toekomst zich verder ontwikkelen op zodanige wijze dat toekomstige generaties ook kunnen genieten van de groene en ruimtelijke kwaliteiten die het hedendaagse Haren kenmerken.

Burgers en het gemeentebestuur willen hier nu en de toekomst voor blijven zorgen. Daarom vinden zij het belangrijk dat het bestuur goed luistert naar de wensen van burgers en bij de voorbereiding en uitvoering van voor hen belangrijke besluiten goed gebruik maakt van de kennis en ervaring bij burgers en daarvoor goede processen organiseert. Dit vraagt om een verandering in houding van het gemeentebestuur en de ambtelijke organisatie ten opzichte van de

burgers: willen luisteren naar en leren van burgers, hen als partners bij het bestuur van de gemeente erkennen, waarderen, vertrouwen en ruimte bieden. De korte lijnen die er zijn tussen de burgers en het bestuur en de ambtelijke organisatie, bieden hiervoor volop kansen. Bestuurskracht en gemeenschapskracht kunnen elkaar versterken als beide open staan voor elkaars inbreng.

Deze toekomstvisie is bijzonder, omdat zij tot stand is gekomen binnen een maand tijd. Op 11 april startte het project, op 12 april kwam de regiegroep voor het eerst bijeen en op 13 mei is de toekomstvisie aan het college aangeleverd, zodat die haar tijdig aan de raad kan voorleggen en vervolgens tijdig aan de provincie kan doorzenden. Dat het document voor u ligt is daarmee een bewijs van de flexibiliteit waartoe een kleinere gemeente in staat is.

De toekomstvisie is bovendien bijzonder, doordat dit rapport niet alleen een product is van een ingehuurd externe onderzoeker, maar ook van een groot aantal burgers die hebben meegedacht en meegeschreven aan het rapport. Zij hebben het vertrouwen gehad dat hun inbreng op de juiste waarde zou worden ingeschat. Dankzij de inzet van deze burgers is het mogelijk geworden om in zo korte tijd tot een zo degelijke en diepgaande visie te komen.

Er is gebruik gemaakt van eerdere publicaties, rapporten en onderzoeken die delen van dit rapport onderbouwen. Ook is gebruik gemaakt van diverse evaluaties, begrotingen, jaarverslagen, vergelijkingen met informatie die openbaar toegankelijk is op internet en uitkomsten van eerdere burgerparticipatietrajecten, zoals de twee Postillionbijeenkomsten uit 2014.

De ligging van Haren binnen de regio Groningen-Assen brengt mee dat de ontwikkeling van Haren niet los staat van de ontwikkelingen in andere delen van de regio. Er is sprake van wederkerigheid: beïnvloed worden en beïnvloeden. Dit vraagt om grensoverschrijdend denken en handelen bij de gemeentebesturen en bij de inwoners en ondernemers in de regio, met oog voor het eigene en de kwaliteitsbepalende elementen van elk van de binnen de regio herkenbare lokale eenheden, landschappen en gemeenschappen. Het gaat erom de regio te versterken door binnen de regio diversiteit te bevorderen, zodat elke gemeente de eigenkwaliteiten optimaal tot ontwikkeling kan brengen. De opdracht voor Haren binnen het noordelijk spectrum is het behalen van een zo hoog mogelijke positie in de jaarlijkse lijst in Elsevier Weekblad van de beste woongemeenten in Nederland. Die positie kan alleen veroverd worden als de gemeentelijke organisatie, gemeentebestuur en inwoners van de gemeente samen werken aan de groene kwaliteit van Haren.

3 Werken aan de vitale, groene woongemeente

In de jaarlijkse meting van Elsevier Weekblad¹ wordt Haren jaarlijks uitgeroepen tot de Beste woongemeente van Noord Nederland en de enige in het Noorden die een vaste plek bij de top tien bezit. Deze kwalificatie is niet alleen voor de inwoners van Haren plezierig, maar voor het hele noorden een belangrijke vestigingsplaatsfactor.

Haren is meer dan het dorp Haren alleen. De gemeente bestaat uit vier dorpen, omzoomd door open ruimte bestaande uit weilanden, natuurgebieden en twee meren. In die dorpen wonen mensen die het prettig vinden om te wonen in een gemeente met een menselijke maat. Hier wordt de vraag beantwoord hoe deze hoge kwaliteiten, we kunnen het groene kwaliteit noemen, mee kan groeien met toekomstige ontwikkelingen. Die groene kwaliteit is de basis van de hoge klassering in de jaarlijkse meting in Elsevier Weekblad.

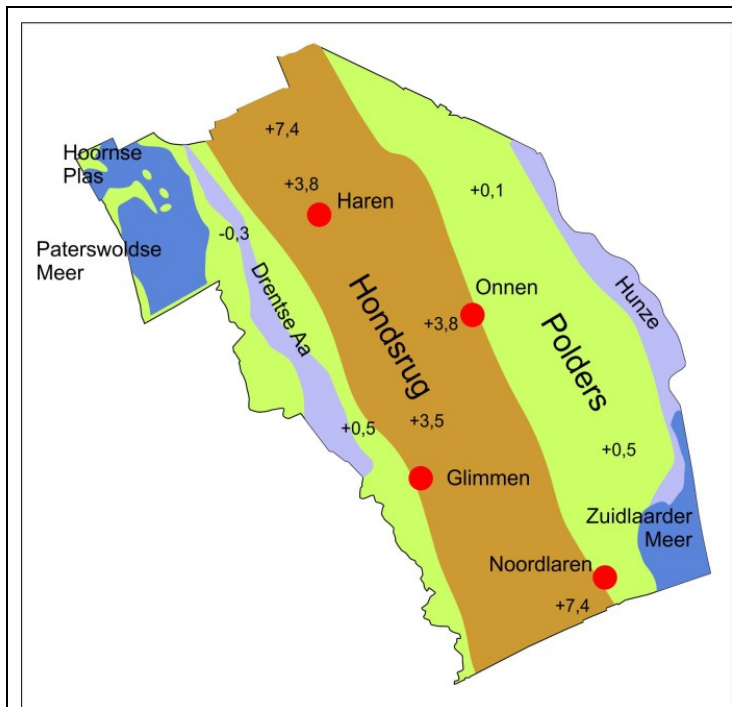
3.1 Het heden begint in het verleden

Het ontstaan van Haren als beste woongemeente voor het Noorden van Nederland is terug te voeren op de samenhang van de fysisch en sociaal geografische processen die plaatsvonden op en rond het grondgebied van de gemeente Haren. De drie stappen die tot leidden tot het ontstaan van de vitale groene woongemeenten worden in de drie volgende paragrafen besproken. Begonnen wordt met het ontstaan van landschap en cultuurhistorische waarden in paragraaf 3.1. Vervolgens worden hedendaagse ontwikkelingen beschreven in paragraaf 3.2 om tenslotte in paragraaf 3.3 de functionele rol van gebied en inwoners te beschrijven heeft in de omgeving.

¹ <http://bestegemeenten.elsevier.nl/onderzoek/beste-gemeenten-2015/16>

3.1.1 Het oorspronkelijke landschap

De gemeente Haren bestaat uit een heuvelrug – de Hondsrug, gevormd door stuwende lagen ijs die langzaam vanaf Scandinavië tot in Nederland schoven. De Hondsrug wordt geflankeerd door twee beekdalen. In het westen stroomt de Drentse Aa die van nature belangrijk is voor de

figuur 3-1: Landschap gemeente Haren met hoogten in meters boven NAP

afwatering van het Drentse Plateau en in het oosten de Hunze die van nature de afwatering van het veengebied ten oosten van de Hondsrug verzorgt.

Het Zuidlaardermeer is rond het jaar 1200 ontstaan toen de Hunze uit zijn oevers trad. Aanvankelijk lag het meer dicht bij Noordlaren, maar in de loop der tijd is het kleiner geworden, zodat het nu vanuit Noordlaren alleen toegankelijk is via een smal rustiek kanaaltje.

Het Paterswoldsemeer is in de 18^e en 19^e eeuw ontstaan door het afgraven van veen. Het Hoornsemeer is in de twintigste eeuw ontstaan door het wegzuigen van de zandlaag die onder

het veen lag. Het zand is gebruikt voor de aanleg van de A28 van Zwolle naar Groningen.

3.1.2 Het landschap van mensen

Net als overal in Nederland is het oorspronkelijke landschap sterk door menselijk ingrijpen beïnvloed. Al ver voor de jaartelling woonden er al mensen die hun sporen achterlieten. Bij Noordlaren staat bijvoorbeeld misschien wel het oudste nog staande bouwwerk van de provincie Groningen: een hunebed. Meer recent zijn de vier esdorpen, Haren, Onnen, Glimmen en Noordlaren die op de randen van de Hondsrug zijn gebouwd.

figuur 3-2: Haren in de Regio Groningen-Assen

Belangrijke veranderingen rondom de gemeente Haren zijn vooral de groei van Groningen in het noorden vanaf de 13^e eeuw. Dit is een van de oudste Nederlandse steden. De stad is gevestigd op de plaats waar de Aa en de Hunze bij elkaar kwamen tot waar zeeschepen landinwaarts konden komen (Abrahamse J.E. & Ambramse, 2014). Na de turfwinning in de 16^e tot de 18^e eeuw hebben zich ten oosten van Haren industriële plaatsen ontwikkeld, zoals Hoogezand-Sappemeer en Veendam. De groei van de stad Groningen heeft in de 20^e eeuw geleid tot de doorontwikkeling van agrarische dorpen tot forensendorpen in alle richtingen rond de stad (het groene gebied in figuur 3-2). Overal rond de stad zijn woningen gebouwd voor mensen die in de stad Groningen

werken. Zo ook de vier dorpen in de gemeente Haren.

Haren is daarmee logisch onderdeel van het gebied dat wordt aangeduid als Regio Groningen-Assen (figuur 3-2). Dit gebied wordt economisch gedomineerd door een T-structuur met horizontaal Leek en Hoogezand-Sappemeer (A7) en verticaal Groningen-Assen (A28). De gemeente valt in de groene zone die de contramal vormt van de verstedelijkte T. Haren ontwikkelt zich daarmee in dezelfde richting als Noordenveld en Tynaarlo. Deze gebieden zijn bovendien via de blauwe verbindingzones verbonden met Haren. Zowel langs de Drentsche Aa als bij de Hunze zijn in overleg met het waterschap Hunze en Aa's in de gemeente Haren waterbergingsgebieden aangewezen die wateroverlast in de stad Groningen moeten helpen voorkomen.

Maar de gemeente Haren heeft ook een eigenstandige ontwikkeling doorgemaakt, die de gemeente van groot belang maakt voor de economie van het Noorden van Nederland. Daarover gaat de volgende paragraaf.

3.1.3 Tuindorp voor het Noorden

'Vestigt U te Haren, de Tuinstad van het Noorden! Waarom zoudt ge wachten met 'buiten' te gaan wonen tot ge 'binnen' zijt. In Haren woont ge buiten en zoo ge wilt werkt en leeft ge in het zoo nabije Groningen.' Zo prees burgemeester Nauta in 1937 de gemeente Haren aan en vooral

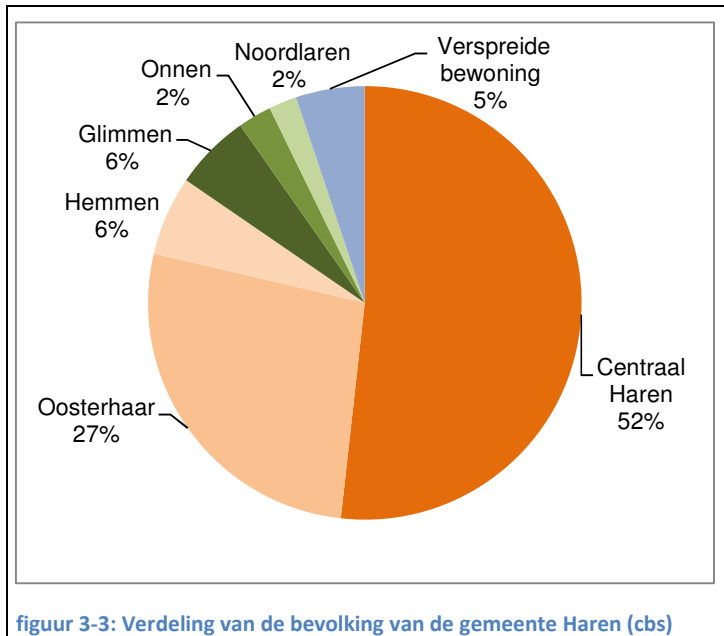
de bouwplannen om van Haren een tuinstad met 35.000 inwoners te maken. Die plannen waren het initiatief van zijn voorganger, burgemeester Dirk Boerema, die na de annexatie van Helpman door de stad Groningen in 1915 de ambitie had van het eenvoudige boerendorp Haren een grote, welvarende en vooral ook groene forensengemeente te maken. Daarmee bood de gemeente Haren haar eigen kleur in het palet dat de regio aan haar bewoners kon leveren.

Al in de tweede helft van de negentiende eeuw was Haren een aantrekkelijke vestigingsplaats voor welgestelde Groningers. Het dorp was gunstig gelegen: het had goede verbindingen met de dichtbij gelegen stad en het verder gelegen westen van Nederland. Bankiers, kooplieden en renteniers - onder meer uit voormalig Indië – lieten villa's bouwen aan de Rijkstraatweg. Rond 1920 kwam ook de bouw op gang ter weerszijden van de Rijkstraatweg, zoals de Molenweg, Emmalaan, Wilhelminalaan, Julianalaan en de Weg voor de Jagerskampen. Daar lieten ook verscheidene Indiëgangers een huis bouwen. Bovendien bouwden de Staatsspoorwegen aan de oostzijde van de spoorlijn een eigen wijk voor het spoorwegpersoneel: Tuindorp.

De woningen werden gebouwd op ruime kavels en de straten werden aangekleed met bomen, zodat zij terecht lanen genoemd konden worden. Haren werd een groen villadorp met een relatief welgestelde bevolking.

De grootse plannen waar burgemeester Nauta aan refereerde, zijn slechts ten dele gerealiseerd. Door Tweede Wereldoorlog en de woningnood in de jaren erna, waren de plannen niet langer realistisch.

In de jaren vijftig en zestig vestigden zich enkele grotere instellingen op Harens grondgebied: Beatrixoord, het Instituut voor Bodemvruchtbaarheid en het Biologisch Centrum. In die jaren werd er ook flink gebouwd voor een lager prijssegment op de woningmarkt aan de oostkant van het spoor: Oosterhaar, aan de zuidwestzijde en aan de noordwestzijde: Molenbuurt. En wat later, deels ook voor het hoge segment: Maarwold. Hierna is het inwonertal van de gemeente Haren stabiel gebleven rond de 19.000 inwoners (zie ook figuur 3-6. p. 21). Daarvan woont 85% in de kern Haren, iets meer dan 10% in de overige drie dorpen en verder nog 5% in gehuchten en verspreide bebouwing op het platteland.

De visie van de burgemeesters Boerema en Nauta heeft het fundament gelegd voor de ontwikkeling van Haren tot beste woongemeente van Noord Nederland (bestegemeenten.elsevier.nl). Het is een erkende vestigingsplaatsfactor die door omliggende gemeenten benut wordt om aan te geven dat in het Noorden van Nederland voor het hogere personeel een plezierige woonomgeving is te vinden. Die woonomgeving is natuurlijk ook te vinden in overige dorpen van Haren en in dorpen in buurgemeenten Noordenveld en Tynaarlo,

maar Haren is de naamgever en biedt met zijn villa's en herenhuizen ook het bijbehorende beeld – uniek voor Noord Nederland.

Het beheren van de groene erfenis van de burgemeesters Boerema en Nauta is een belangrijke reden om Haren haar onafhankelijke status te laten behouden. Behoud van een lokaal bestuur kan de focus van dat bestuur richten op het bevorderen van de groene kwaliteiten die de basis vormen van de door velen hoog gewaardeerde leefomgeving. Een kleinschalig bestuur is bovendien in de regel beter in staat de burgerkracht te ontsluiten en de burgerkracht de ruimte te geven die nodig is om burgers de gelegenheid te geven die kracht optimaal te ontplooiën.

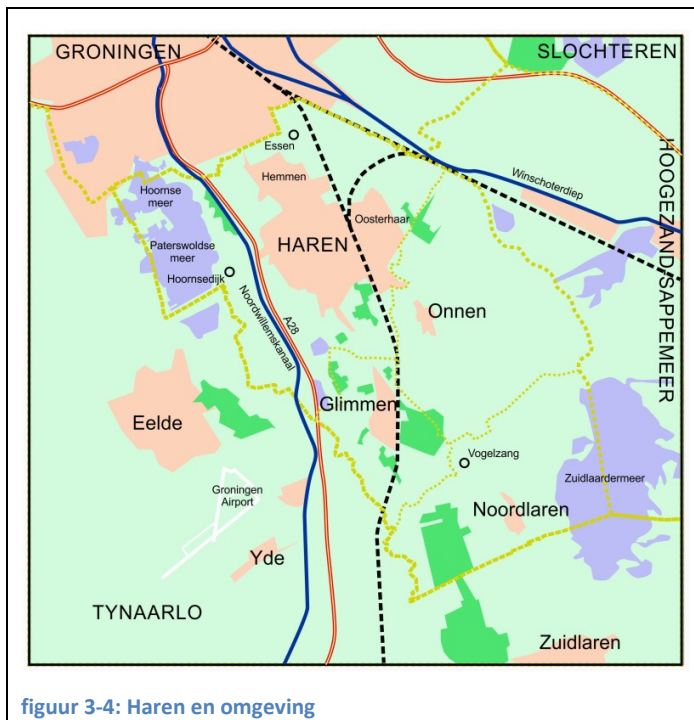
Het gaat om de handhaving de fijschalige groene leefomgeving, het behoud van open ruimte op loopafstand en het behoud van de sociale infrastructuur die bestaat uit een rijk arsenaal aan sportverenigingen, culturele verenigingen en andere clubs die het leven aangenaam maken.

Het gaat ook om een gemeentelijke organisatie die benaderbaar is en herkenbaar voor de inwoners van de vier dorpen. Burgers en ondernemers leggen makkelijk contact met raadsleden, wethouders en ambtenaren en weten

daardoor snel waar ze aan toe zijn of wat de mogelijkheden zijn.

De kern van deze visie is dat Haren niet de tuinstad, maar beste woongemeente voor het Noorden is. Het doel is niet meer 35.000 inwoners, maar in de orde van grootte van 20.000 verdeeld over vier dorpen. Met haar groene kwaliteit, haar specifieke woonomgeving en bijbehorende diensten draagt de gemeente Haren bij aan het economisch welzijn van het Noorden van Nederland.

Qua sfeer (informeel, kleinschalig, groen, Drents esdorpenkarakter) hebben de vier dorpen van Haren nog steeds veel overeenkomsten met onder

figuur 3-4: Haren en omgeving

andere Paterswolde, Eelde, Midlaren, Zuidlaren, Tynaarlo, Roden en Vries.

3.2 Het hedendaagse Haren

Haren is voor iedereen bereikbaar. Het is een gemeente met woningen voor jong en oud, rijk en arm, voorzieningen voor iedereen en de woonkernen zijn bereikbaar via spoor, een nabijgelegen vliegveld en natuurlijk de A28 van Groningen naar de Randstad. Daarnaast is het bereikbaar voor vaarrecreanten, fietsers en de wandelaars die onder meer het wandelpad van Pieterburen naar de Pieterberg (het Pieterpad) volgen (zie ook figuur 3-4).

De plannen van de burgemeesters Boerema en Nauta sluiten aan bij de bereikbaarheid die zo kenmerkend is voor Haren. Dankzij hun visie is Haren nu het tuindorp voor het noorden en beschikt de gemeente over een goede uitgangspositie om hierop voort te borduren. Het spreekt voor zich dat de visie bescherming behoeft in een tijd waarin historische verworvenheden nogal eens sneuvelen onder soms zelfs falende ambities van besturen. *Big* blijkt maar al te vaak niet *beautiful*.

3.2.1 De gemeenschap

In de gemeente Haren woont een vitale gemeenschap van burgers die voor elkaar zorgen. Binnen deze gemeenschap nemen de gemeenschappen van Glimmen, Onnen en Noordlaren ten dele een eigen plaats in. De inwoners identificeren zich met hun dorp, zijn trots op hun gemeente en voelen zich hier prettig en veilig. Niet alleen voor de jeugd en mensen tussen 25 en 60 jaar is Haren aantrekkelijk dankzij het aangename woonklimaat, de goede onderwijsinstellingen, de vele voorzieningen en verenigingen, het geldt evenzeer voor de ouderen (boven 60 jaar). Veel inwoners zetten zich op het niveau van straat, buurt of dorp of gemeente vrijwillig in voor de gemeenschap of de woon- en leefomgeving. Onder hen zijn relatief veel ouderen. Dit wordt niet alleen verklaard door hun aantal, maar ook door de omstandigheid dat veel inwoners tussen de 30 en 60 jaar het in deze fase van hun leven te druk hebben voor meer dan incidenteel vrijwilligerswerk.

Veel inwoners voelen zich ook betrokken bij het wel en wee van de gemeente en zijn bereid hun kennis en kunde beschikbaar te stellen aan het gemeentebestuur. De wens dat de bijzondere kwaliteiten van Haren behouden blijven bij de verdere ontwikkeling is hierbij meestal een belangrijke drijfveer. Uit de literatuur blijkt eenduidig dat het voor goed contact tussen politici van een lokale overheid en de gemeenschap van groot belang is dat de schaal van gemeenschap en gemeente goed op elkaar aansluiten. Als dat niet het geval is, moet de gemeente zich grote moeite getroosten om die contacten te herstellen. Leeuwarden, Súdwest Fryslân en Emmen hebben hier structureel veel aandacht voor. Dat leidt in deze gemeenten tot mooie resultaten, maar de afstand tussen burgers en gemeente blijft moeizaam doordat gemeente en gemeenschap niet meer samenvallen. Dat vraagt om structureel kernenbeleid, het aanstellen van extra contactambtenaren, budgetten, overlegstructuren en intensief contact tussen bestuurders en dorpsvertegenwoordigers om de afstand te minimaliseren (Lunsing, 2009; Schaap & Van den Dool, 2014; Lunsing, 2015; Fryslân, 2015).

De meest eenvoudige methode blijft om de schaal van het gemeentebestuur zo veel mogelijk te laten aansluiten bij de schaal van de gemeenschap. In dat geval wordt het eenvoudiger voor leden van de gemeenschap om zich te identificeren met de eigen gemeente (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006). In 'Werken aan Haren – Burgerparticipatie' wordt hierop ingegaan.

Hier volstaat het om te constateren dat de inwoners van Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren beschikken over grote burgerkracht die ze ten dienste van de gemeente kunnen inzetten – en in ieder geval al inzetten bij het onderhouden van een uitgebreide infrastructuur op het gebied van cultuur, sport en vele andere zaken (zie hiervoor 'Werken aan Haren – Burgerparticipatie').

3.2.2 Drie decentralisaties en asielzoekersbeleid

Eén van de argumenten van het rapport 'Grenzeloos Gunnen' (commissie Jansen, 2013) voor verdergaande opschaling was dat kleinere gemeenten onmogelijk de problemen van de drie decentralisaties (WMO, Jeugdwet en Participatiewet) zelfstandig per 1 januari 2015 aan zouden kunnen. Ondertussen blijkt dat kleinere gemeenten overal in Nederland dat goed kunnen. De gemeente Haren is daarop geen uitzondering. Op onderdelen wordt samengewerkt op provinciaal niveau, terwijl op andere delen Haren de problemen zelf aanpakt door de gecombineerde inzet van ambtenaren en vrijwilligers.

Harens Rotonde

Om de drie decentralisaties goed vorm te geven heeft de gemeente Haren de Harens Rotonde ontworpen (figuur 3-7). Uitgangspunt is daarbij dat Haren een vitale, sociale en veilige samenleving vormt, waarin mensen elkaar kennen en gekend worden en waarin korte lijnen, de menselijke maat en maatwerk sleutelwoorden zijn.

De Harens Rotonde is een ontmoetingsplaats van initiatiefnemers en de gemeente op het gebied van zorg. Iedere hulpvrager wordt op respectvolle wijze als individu bejegend. Formulieren hebben nummers; mensen hebben namen. Voor alle hulpvragen kunnen inwoners terecht bij één team: het Werk Inkomen Jeugd Zorg: WIJZ-team. Alle disciplines zijn professioneel vertegenwoordigd in dit team. Hulpvragers komen direct terecht bij de juiste persoon. De gemeente heeft een website gebouwd, waar initiatiefnemers en hulpvragers eenvoudig de weg kunnen vinden naar de juiste persoon die hun vragen kan beantwoorden en problemen kan helpen oplossen.

Samen met de hulpvrager en (bij WMO) directe ondersteuners worden feiten en omstandigheden in kaart gebracht en wordt gezocht naar de beste oplossing. Uitgaande van het beeld Harens Rotonde wordt de juiste afslag genomen: formele en/of informele zorg, toeleiding naar dagbesteding, re-integratie, een reguliere baan en/of vrijwilligerswerk.

De WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) en de Participatiewet voert de gemeente Haren zelfstandig uit.

Jeugdwet

Voor de Jeugdwet ligt dat anders. Daar is naast ondersteuning en begeleiding ook sprake van specialistische (dure) zorg. Dat vergt solidariteit in de vorm van intergemeentelijke samenwerking. Dat kan met gemeenten in de nabijheid, maar gezamenlijke inkoop of een vorm van een gezamenlijke verzekering kan ook met gemeenten elders in het land.

In de provincie Groningen zijn afspraken gemaakt over gezamenlijke inkoop en afstemming van de toegang door alle 23 gemeenten tot 1 januari 2018. Het gaat hier om beleidsarme uitvoering en het verlagen van de overheadkosten. De eerste ervaringen van gemeenten in combinatie met de analyse van het werkveld leiden zeer waarschijnlijk tot continuering van de samenwerking op basis van de gelden die het Rijk beschikbaar stelt aan gemeenten voor de uitvoering van de Jeugdwet.

Asielzoekerscentrum Onnen

In de zomer van 2014 werd in Onnen (430 inwoners) een POL (Procesopvanglocatie) van het COA gevestigd, waar 480 asielzoekers konden worden opgevangen. Na een half jaar is de locatie een regulier AZC geworden.

Hoewel de tijd tussen het verzoek van het COA en de komst van de eerste asielzoekers veel te kort was om omwonenden tijdig en goed te betrekken (slechts één week) is het toch gelukt de inwoners van Onnen als eersten te informeren. De komst van de asielzoekers is zonder noemenswaardige problemen verlopen.

De inwoners van Onnen zetten zich op hartelijke wijze in om de nieuwe inwoners bij het dorpsleven te betrekken. Maar ook hebben zich vele vrijwilligers gemeld die inmiddels op het AZC-terrein actief zijn.

Op het beleidsterrein sociaal domein is sinds 2015 veel gebeurd. De gemeente Haren heeft samen met haar fijschalige netwerk met succes de uitdagingen die samenhangen met de drie decentralisaties en de opvang van asielzoekers het hoofd te bieden.

3.2.3 De woon- en leefomgeving

Een groene en ruime woonomgeving is van groot belang voor de gezondheid en ontspanning van jongeren en ouderen. De combinatie van de verscheidenheid aan woningtypen, groene gebieden als het Boeremapark en het Hendrik de Vriesplantsoen en het Hortusterrein in Haren, de tuinen en de landschappelijke waardevolle open ruimten nabij de verschillende dorpen en de overal aanwezige bomen – op particuliere en publieke grond – hebben herhaaldelijk geleid tot de aanwijzing tot ‘Beste woongemeente van Nederland’. In 2015 stond Haren op de 5^e plaats, tientallen plaatsen boven de andere noordelijke ‘toppers’: Schiermonnikoog (25^e), Tynaarlo (38^e) en Zuidhorn (74^e).²

²<http://onderzoek.elsevier.nl/onderzoek/beste-gemeenten-2015> De lagere klassering is vooral te wijten aan een verminderde regionale werkgelegenheidssituatie.

De groene woonkwaliteit van Haren is niet alleen prettig voor de inwoners van Haren, maar ook belangrijk als vestigingsplaatsfactor voor bedrijven in Noord Nederland. De combinatie van goede voorzieningen, zowel in Haren zelf als in de stad Groningen, met de bovengemiddeld ruime opzet van de woonwijken en dorpen en de landelijke omgeving in de gemeente Haren en het omliggende Tynaarlo is uniek en waardevol. Het is van belang om deze unieke combinatie voor Noord Nederland te behouden.

Op dit moment ligt de Woonvisie Haren 2016-2021, Wonen in Haren, Kwaliteit op Maat ter inzage. Hierin wordt aangegeven dat Haren zich de afgelopen jaren sterk heeft gericht op de planning en de realisatie van nieuwbouw. Dit heeft vooral geleid tot ontwikkelingen rond Haren noord. Die richting was nodig om te kunnen voldoen aan de regionale woningbouwafspraken binnen Regio Groningen-Assen om in Haren voor 2030 786 woningen te bouwen waarvan een deel in de categorie excellent woonmilieu. De realisatie van deze woningen is ondertussen in volle gang.

Er is voorlopig een eind gekomen aan grote nieuwbouwprojecten in de gemeente. Dat wil niet zeggen dat Haren klaar is en dat er geen ruimtelijke opgave meer ligt. De opgave zal echter verschuiven van kwantiteit naar kwaliteit, van confectie naar maatwerk.

Maatschappelijke en demografische ontwikkelingen dwingen de gemeente Haren ertoe na te denken over de kwaliteit van de bestaande voorraad, huisvesting van bijzondere doelgroepen, en de mogelijkheden bieden voor bijzondere woonvormen en woningtypes. Dat stelt andere eisen aan ruimtelijk beleid en regelgeving omdat de huidige regelgeving niet altijd is ingericht op of de flexibiliteit heeft om nieuwe woonbehoeften mogelijk te maken.

Voor zover er ruimte ontstaat voor nieuwe woningbouwplannen wil de gemeente Haren die voor een substantieel deel – maar niet uitsluitend - gaan benutten voor de realisatie van woningen in het betaalbare prijssegment, voor bijzondere doelgroepen en woonvormen. Daarbij zal indien mogelijk gebruik gemaakt worden van hergebruik van leegstaand vastgoed. Bij de keuze van de plannen zal de gemeente rekening houden met de duurzame kwaliteiten van het plan en zal de gemeente de plannen toetsen aan de nieuwe regionale afspraken en de ladder van kwalitatief duurzame verstedelijking.

De aantrekkelijke woonomgeving in de gemeente Haren wordt bevorderd doordat Haren ruim voorzien is van sport, cultuur en sociale faciliteiten en een grote verscheidenheid aan basis- en middelbaar onderwijsinstellingen, waaronder de International School Groningen (onderdeel van het Maartenscollege), het Doven Instituut Kentalis en Visio (onderwijs voor slechtzienden). In de gemeente Haren zijn acht basisscholen, een Mytylschool, de Groninger Buitenschool en twee scholen voor voortgezet onderwijs: het Maartenscollege en het Zernike college.

De visie voor het winkelcentrum van Haren 'Haren centrum – centrumvisie' luidt als volgt: 'Haren heeft het meest exclusieve en gezelligste winkelcentrum van Noord-Nederland; de groene parel op de Hondsrug. (Rijs, 2014)' Het winkelcentrum van Haren heeft twee functies. Aan de ene kant is het een aanvulling op het winkelcentrum van Groningen. Er is een kwalitatief hoogstaand en divers winkelaanbod, dat klanten van ver buiten de gemeente trekt. Het is belangrijk de kwaliteit op niveau te houden of zelfs te verbeteren. Hiervoor is in het rapport 'De Kern Van Haren' (Aldem, Leer, van, & Brakman, 2014). In dit rapport is een aantal aanbevelingen gedaan die zijn verwerkt in de Centrumvisie Haren. Deze visie is in december 2014 door de raad vastgesteld.

De aanbeveling in 'De kern van Haren' om een Ondernemingsfonds in te stellen is in de Centrumvisie is overgenomen. Dit fonds, dat ondertussen van start is gegaan, wordt gevuld door een verhoging van de OZB op niet-woningen en biedt de gemeente de mogelijkheid om met de ondernemers, vastgoedeigenaren en maatschappelijke organisaties samen te werken aan de verdere ontwikkeling van de winkelvoorzieningen en de centrumfunctie van Haren. De gemeente zal de sfeer en gezelligheid in de openbare ruimte. Ondernemers en vastgoedeigenaren kunnen in ruil daarvoor het aanzien van hun winkelpanden verbeteren en zich samen richten op een gezamenlijke markt. De bestaande overlegstructuren zullen daartoe moeten worden geïntensiveerd. De ondernemersvereniging Ondernemend Haren heeft een plaats in het gevormde platform.

Haren beschikt over diverse voorzieningen die dankzij de inzet van zeer veel vrijwilligers overeind gehouden worden. Het gaat hierbij om sportverenigingen en culturele verenigingen, maar ook om bijzondere initiatieven zoals het open houden van een met sluiting bedreigde boekwinkel en het organiseren van autovervoer door de Stichting Vervoer voor Ouderen. Op de zorgboerderij De Mikkelfhorst zijn meer dan 50 vrijwilligers actief. Zij geven daarmee de maatschappelijke functie van de zorgboerderij een stevige basis.

Vrijwilligers zijn graag actief voor de eigen gemeenschap. Een belangrijke voorwaarde is dat mensen zich identificeren met die eigen gemeenschap. Daarbij helpen goede contacten met vertegenwoordigers van de lokale overheid. Een aantal vrijwilligers heeft aangegeven dat zij blij zijn met de praktische toegankelijkheid van de gemeente Haren als zij iets met de lokale overheid moeten regelen. Uit onderzoek naar een politieke vereniging in Groningen en voetbalclubs in Ten Boer blijkt dat hun zorgen voor opschaling terecht kunnen zijn. Het wordt voor vrijwilligers van deze clubs lastiger contact te leggen met gemeenteambtenaren door de grotere fysieke, maar ook grotere psychologische afstand tot het gemeentehuis (Lunsing, 2012; RKC, 2009).

3.3 Schakel tussen verstedelijkt en landelijke gebied

In het Beoordelingskader Regionale & Innovatieve Projecten van de Regiovisie Groningen Assen (2016) worden drie speerpunten benoemd. Haren committeert zich daar graag aan. De drie speerpunten zijn:

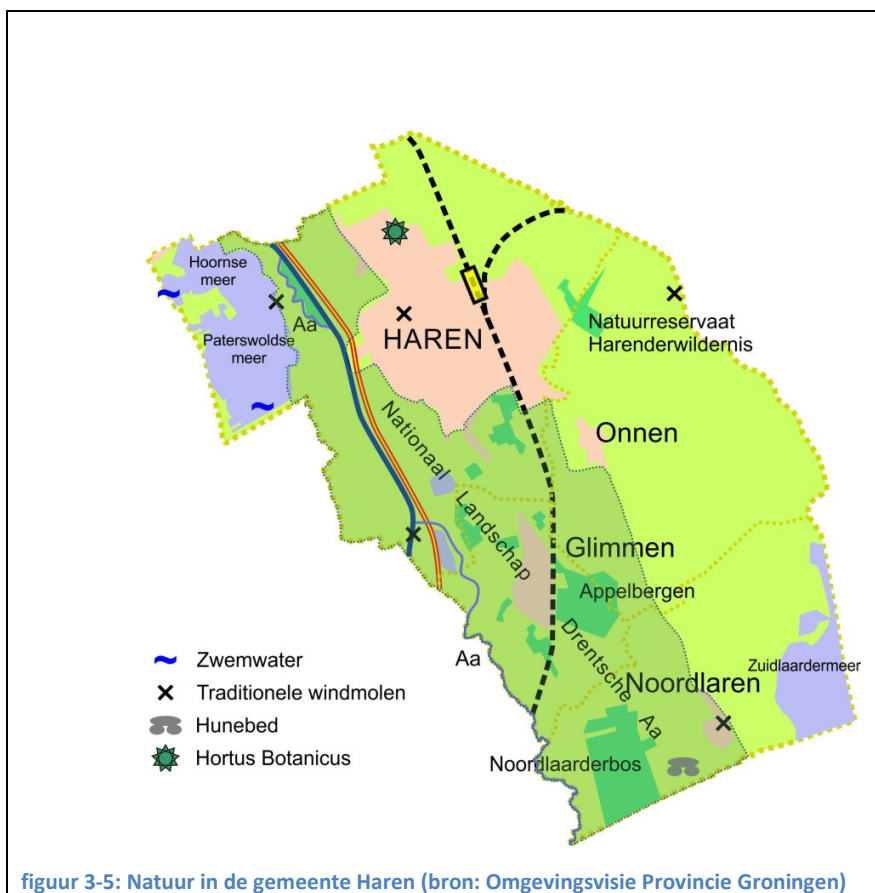
1. De kwaliteit van stad en land behouden en versterken;
2. Het economisch kerngebied verder ontwikkelen;
3. De interne samenhang tussen steden en regio versterken.

Voor Haren betekent dit dat de gemeente onderschrijft dat de scheiding tussen stad en land een onderscheidende kwaliteit is, waarop gestuurd en waarin geïnvesteerd moet blijven worden. Ruimtelijke en economische vraagstukken stoppen niet bij gemeente of provinciegrenzen. 'Blauwdruk denken' en de uitrol van grote gebiedsontwikkelingen passen niet in de huidige context. Dit geldt ook voor het realiseren van omvangrijke programma's voor bijvoorbeeld natuur, landschap en water. Het wordt de kunst om met gerichte, samenhangende interventies en injecties meer met minder te doen. Daarvoor zijn uitwisseling en samenwerking onmisbare voorwaarden.'

Voor Haren betekent het dat de gemeente zich in samenhang met het landelijke gebied van Tynaarlo en Noordenveld ontwikkelt aan de 'land' ofwel de groene kant van de scheidslijn (zie ook figuur 3-2). Haren zal aan het behoud van de regionale economie bijdragen via het aanbod van een groene leefomgeving en faciliteiten voor dagtoerisme voor de stedeling die woonachtig is in de nabije omgeving.

Binnen de Regio Groningen-Assen biedt Haren een ruime groene woon- en leefomgeving voor inwoners van Haren en dagtoeristen uit de meer stedelijke gebieden. Omdat Haren bovendien de enige Noordelijke gemeente in de top 10 van Beste Woongemeenten is, voegt de gemeente Haren een belangrijk element toe aan het vestigingsplaatsklimaat in de regio.

Om dat nog beter te kunnen ligt het voor de hand dat Haren gaat aansluiten op Drentse initiatieven. Haren is al aangesloten op het Geopark de Hondsrug. Het Geopark richt zich op de bijzondere fysisch geografische historie van het gebied. Dit park is sinds 5 september 2013 erkend door Global Geoparks Network. Sinds 17 november 2015 valt dit onder de aardwetenschappelijke tak van UNESCO. Op dit moment wordt onderzocht hoe de status kan helpen wetenschappelijke en toeristische activiteiten in de regio te bevorderen. In Haren kan dat bijvoorbeeld door middel van aanpassingen in de Hortus, waarbij meer aandacht komt voor landschapselementen in de gemeente (zie ook figuur 3-1, p. 8).

figuur 3-5: Natuur in de gemeente Haren (bron: Omgevingsvisie Provincie Groningen)

Het stroomdal van de Drentsche Aa beslaat een derde tot de helft van het oppervlak van de gemeente Haren. Dit maakt het vanzelfsprekend dat de gemeente Haren een partner is bij het Nationaal beek en esdorpenlandschap Drentsche Aa (figuur 3-5). Hierbij past ook dat Haren zich gaat aansluiten bij het Recreatieschap Drenthe. Fietsers langs en vaarrecreanten op de twee meren van Haren overschrijden zonder dat zij het merken de provinciegrens, waardoor samenwerking tussen ondernemers aan beide

zijden van de grens en dus ook bestuurders aan beide zijden van de provinciegrens voor de hand ligt.

Haren kan samen met Tynaarlo en Noordenveld een goede invulling verzorgen voor de groene contramal tussen de meer stedelijke gebieden van Groningen, Hoogezand-Sappemeer en Assen. Landschappelijk gezien horen de drie gemeenten ook bij elkaar. De gemeente Haren deelt met de Drentsche Aa, de Hunze, de Hondsrug, het hunebed, twee meren en met als de als zodanig nog herkenbare brinkdorpen Glimmen, Onnen en Noordlaren veel kenmerken die aansluiten bij het groene Drentse landschap.

3.4 Ambitie: vitale groene woongemeente

Haren zal verder bouwen aan de groene kwaliteit die mede de erfenis is van de burgemeesters Boerema Nauta. Die groene kwaliteit staat voor een leefbare woonomgeving, voor duurzame energie en duurzame politieke en sociale intermenselijke verhoudingen. Er wordt gebruik gemaakt van de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten die aansluiten bij de Drentse omgeving en die daarmee een fraai aanbod vormen voor forensen en dagtoeristen die werk-

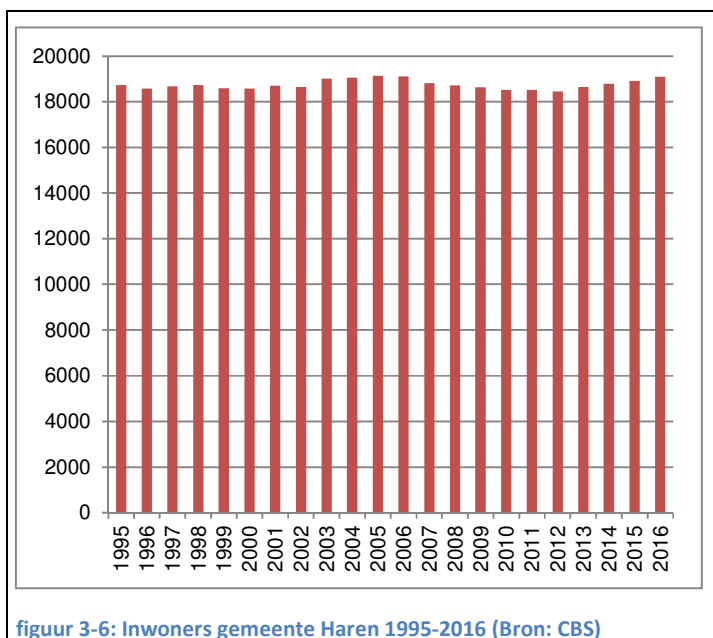
zaam zijn in de meer stedelijke omgeving ten noorden van Haren. Die groene kwaliteit biedt bovendien de beste economische ontwikkelingsmogelijkheden.

Vanuit deze ambitie wil en gaat Haren – de gemeente, haar inwoners en ondernemers - in nauwe samenwerking met de andere gemeenten en gemeenschappen in de Regio Groningen-Assen werken aan haar toekomst en aan de maatschappelijke opgaven waarvoor Haren zich nu en de in de toekomst gesteld ziet. Hierbij wordt rekening gehouden met het gegeven dat de manier waarop mensen nu wonen, werken, consumeren, zich verplaatsen en hoe gemeente en burgers met elkaar communiceren, zal gaan veranderen onder invloed van voorzienbare ontwikkelingen. Gedacht kan worden aan trends zoals daar zijn 1) het langer gezond blijven van de steeds langer levende huidige en toekomstige generaties, 2) de klimaatverandering, 3) de transitie van een fossiele energievoorziening naar een duurzame energievoorziening op basis van zon en wind en verdergaande digitalisering.

3.4.1 Woningbouw en woningverbetering

Ambitie

Haren heeft op dit moment ruim 19.000 inwoners. De laatste jaren groeit het inwonertal (zie figuur 3-6). Extrapolatieberekeningen laten zien dat het aantal inwoners in ieder geval stabiel blijft (Companen, 2015). Het aandeel van ouderen (boven de 60 jaar) is nu ongeveer 30%. Dit zal vermoedelijk de komende 15 jaar niet wezenlijk veranderen, mede dankzij de bouw van een groot aantal woningen voor jongere gezinnen in Haren Noord. Naar verhouding is de behoefte aan nieuwe woningen het grootst in de categorie ‘woningen voor een- en tweepersoonshuishoudens’. Het nu al bestaande tekort zal verder toenemen door de voortgaande afname van het aantal personen per huishouden en het beleid van de rijksoverheid dat erop is gericht dat zoveel mogelijk ouderen zolang mogelijk in hun eigen huis blijven wonen. Kleine woningen zullen zoveel mogelijk gerealiseerd worden – door nieuwbouw of door verbouwing van vrijkomende gebouwen met oorspronkelijk een niet-woonfunctie – in het dorp Haren, liefst op korte afstand van winkels. Niet alleen omwille van de bereikbaarheid, maar ook om te bevorderen dat ouderen zich onderdeel blijven voelen van de gemeenschap en niet vereenzamen. Het Raadhuisplein/Haderaplein leent zich bij uitstek als locatie voor woningen voor ouderen, al dan niet in combinatie met één of meer winkels. Er zullen diverse varianten worden onderzocht, waarbij draagvlak, de invulling van de ruimte regulering van verkeer en het financiële draagvlak zullen worden betrokken.

figuur 3-6: Inwoners gemeente Haren 1995-2016 (Bron: CBS)

De inzet is dat met ingang van 2017 alle nieuw te bouwen woningen en andere verblijfsgebouwen zo energieneutraal mogelijk zullen zijn. Woningen van woningbouwcorporaties zullen in 2030 tenminste energielabel A hebben. De gemeente streeft er naar om het gemiddelde energielabel van de woningen te verbeteren door energieneutrale of zeer energie zuinige woningen te laten bouwen en door bestaande woningen energetisch en installatietechnisch te verbeteren. Dit is mogelijk door toepassing van hierop gerichte ontwerp-, bouw- en isolatietechnieken,

energiebesparingstechnieken en de installatie van individuele en collectieve energiewinningsvoorzieningen. Bij deze opgave wil de gemeente een initiërende en faciliterende rol vervullen, de operationalisering ervan is een zaak van huiseigenaren, projectontwikkelaars, architecten en bouw- en installatiebedrijven. De gemeente wil samen met inwoners en ondernemers onderzoeken of oprichting van een lokale energiecoöperatie aan de beoogde ontwikkeling een nuttige bijdrage kan leveren.

Voor bedrijfsgebouwen, kantoren, winkels en scholen wordt eenzelfde ontwikkeling beoogd.

3.4.2 Winkel en andere voorzieningen

Ambitie

De ambitie is dat Haren de meest exclusieve en gezelligste winkelcentrum van Noord Nederland heeft; de groene parel op de rand van Stad en Hondsrug (Centrumvisie 2014). De kwaliteit en verscheidenheid van de winkels in Haren leveren een belangrijke bijdrage aan het woon- en werkklimaat. Daarom wordt ingezet op het in de komende 15 jaar zoveel mogelijk versterken van een aantrekkelijk en gevarieerd winkelbestand aan en nabij de Rijksstraatweg en de Anjerlaan. Op dit moment hebben vooral winkels in het middensegment het moeilijk. Het ligt voor de hand dat Haren zich verder gaat specialiseren in het exclusievere segment, omdat Haren op dat vlak nu al een bovenlokale functie heeft. Daarnaast is in het centrum is een aantal supermarkten en winkelvoorzieningen in het lagere en middenprijsegment gevestigd die meer gericht zijn op de vraag uit de lokale bevolking. Zodra de financiële positie van Haren dit toelaat, zal worden

bezien of en in welke mate betaald parkeren voor bezoekers van de winkels kan worden afgeschaft.

Tevens wordt ingezet op het in de komende 15 jaar in stand houden van de culturele, sociale en sportvoorzieningen, die in sterke mate medebepalend zijn voor de aantrekkelijkheid van het wonen en werken in Haren en voor de ontwikkeling en vorming van jongeren.

De gemeente beschikt over veel sportvoorzieningen. Een groot aantal vrijwilligers is met succes actief om deze voorzieningen in stand te houden. Omdat de gemeente Haren het belang ziet van een divers sportaanbod voor de woonomgeving van de Harenaar, gaat de gemeente zorgvuldig om met de vele verenigingen. In het rapport 'Werken aan Haren – Burgerparticipatie' is een lijst met sportverenigingen opgenomen.

De gemeente Haren beschikt naast de sportvoorzieningen over veel andere recreatieve voorzieningen. Hierover meer in paragraaf 3.4.6.

Het Centrum voor Kunst en Cultuur 't Clockhuys is een gemeentelijke locatie. Er is onderzoek gedaan of het reëel is om het gebouw af te stoten en de locatie toch te laten functioneren als het culturele hart van de gemeente Haren (Veuger, 2013). Uit het onderzoek is gebleken dat dit inderdaad mogelijk is. Er zal in overleg met de hoofdgebruikers en (culturele) partners van 't Clockhuys nader worden onderzocht wat de exacte financiële gevolgen van de diverse scenario's zijn. Het gaat niet om het gebouw, maar om het in stand houden van het culturele hart van Haren.

De Rieshoek: broeinest van activiteit en creativiteit

Aan de Zuidlaarderweg 63 in Noordlaren staat een pand. Een pand dat, de tafeltennistafel en het klimrek wegdenkend, zo in een Ot en Sien boek had kunnen staan. Een school met een plein. Een plek waar kinderen hoepelden en knikkerden en onderwijzers een oogje in het zeil hielden in de schaduw van de beuk. De school die 106 jaar na zijn oprichting in maart 2014 definitief zijn deuren sloot. En daarmee verdween niet alleen het onderwijs uit Noordlaren, maar ook een belangrijke ontmoetingsplek. Een gemis, vonden de initiatiefnemers van 'De Rieshoek Nieuwe Stijl': Inge Mook, Peter Prak, Mike Snijder en Jogchem de Jonge. Samen met anderen werken zij aan een ontmoetingsplek als vanouds in Noordlaren.

3.4.3 Sociaal domein

Ambitie

Haren wil een vitale, sociale en veilige samenleving vormen, waarin mensen elkaar kennen en gekend worden en waarin korte lijnen, de menselijke maat en maatwerk leveren uitgangspunten zijn.

Alle inwoners van Haren zijn in staat om mee te doen en bij te dragen aan de samenleving. Deze missie is verbeeld in de Harense Rotonde. Daar waar het nodig is, zorgt de gemeente voor indi-

viduele zorg en ondersteuning gericht op het behoud van de eigen regie en het bevorderen van participatie. Gebruik maken van lokale voorzieningen en zorgaanbieders heeft de voorkeur.

Voor jeugdige inwoners is het beleid gericht op gezond en veilig kunnen opgroeien en ontwikkelen.

Waarom

Centraal staat de definitie van de positieve gezondheid: *'Gezondheid als het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven'*

Het hebben van zinvolle contacten, dag invulling/ritme, zingeving en gezondheid leidt tot het welbevinden van mensen. Mensen die zich welbevinden zijn beter in staat de regie over hun eigen leven te behouden, hun sociale netwerk te onderhouden en bij te dragen aan de samenleving. Mensen die zich welbevinden doen minder beroep op professionele ondersteuning, zorg en medische voorzieningen.

Uitvoering

Iedere hulpvrager wordt op respectvolle wijze als individu bejegend. Formulieren hebben nummers; mensen hebben namen.

Voor alle hulpvragen kunnen inwoners terecht bij één team: het Werk Inkomen Jeugd Zorg WIJZ-team. Alle disciplines zijn professioneel vertegenwoordigd in dit team. Hulpvragers komen direct terecht bij de juiste persoon.

Samen met de hulpvrager en (bij WMO) directe ondersteuners worden feiten en omstandigheden in kaart gebracht en wordt gezocht naar de beste oplossing. Uitgaande van de verbeelding Harense Rotonde wordt de juiste afslag genomen: formele en/of informele zorg, toeleiding naar dagbesteding, re-integratie, een reguliere baan en/of vrijwilligerswerk.

Het beleid is gericht op activering van de eigen kracht en verantwoordelijkheid en op betrokkenheid bij de Harense samenleving. Gestreefd wordt naar versterking van de rechterzijde van de Harense Rotonde: eigen- en burgerkracht en de inzet van algemene- en collectieve voorzieningen.

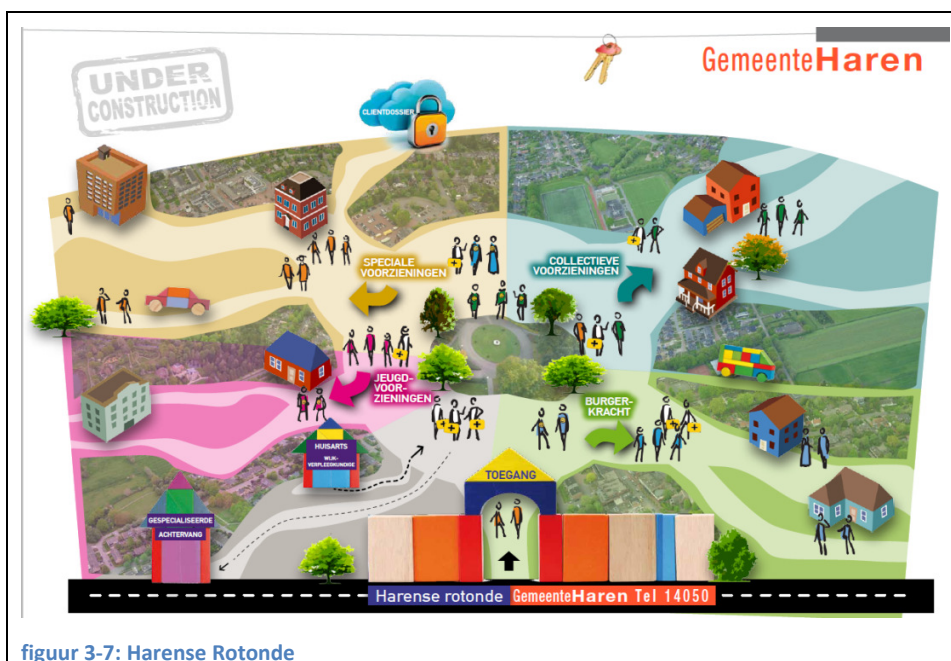
De rol van de gemeente is het stimuleren, faciliteren en het verbinden van haar inwoners en de aanbieders van zorg, ondersteuning en welzijn. Hierbij is het uitgangspunt: lokaal waar dat kan, regionaal waar dat nodig is.

In regionaal verband en met de schakelfunctie van Haren kan zich dat vertalen in activiteiten door aansluiting te zoeken bij 'Healthy Ageing', sinds 2006 speerpunt van RUG/UMCG, Hanze-

hogeschool en een werkverband met een reeks andere instellingen en bedrijven. De aanwezigheid van Beatrixoord in Haren biedt een uitgelezen kan om daarbij samen met gemeenten als omliggende gemeenten een eigen rol te gaan ontwikkelen binnen het landelijke deel van de Regio Groningen-Assen.

Jeugdzorg

Op het terrein van Jeugdzorg blijft samenwerking met alle andere Groninger gemeenten noodzakelijk. Zoals in paragraaf 3.2.2 al is aangegeven, is de jeugdzorg een taak die door alle Groninger gemeenten gezamenlijk wordt uitgevoerd. De gemeente Haren wil een positieve solidaire bijdrage aan deze samenwerking blijven leveren.

figuur 3-7: Harens Rotonde

Demografie

In 2010 telde Haren voor het eerst in de geschiedenis meer inwoners boven de 65 dan inwoners beneden de 20 jaar.

Volgens het regionale prognosemodel PEARL van het Planbureau voor de Leefomgeving, het Woningbehoeftenonderzoek (Companen, 2015) en het CBS zal het inwoneraantal van Haren tot 2040 redelijk stabiel blijven. Mede door een positief migratiesaldo als gevolg van de realisatie 500-700 nieuwbouwwoningen wordt een instroom van jongeren en jonge gezinnen verwacht. Dit zal een matigende invloed hebben op de vergrijzing. Het aandeel 65+ers zal nog stijgen tot 32,7% in 2030, maar daarna dalen tot 30,6% in 2040. (Bronnen: PBL, CBS en Zorgatlas Nederland)

Burgerkracht

Een belangrijke rol binnen het Sociaal Domein is er voor de hulp en steun die inwoners elkaar bieden. Haren kent een zeer groot aantal vrijwilligers die actief zijn in het Sociaal Domein. In georganiseerd verband, zoals ouderenverenigingen en Humanitas, of via de welzijnsinstelling Torion, of als gevolg van burgerinitiatieven, waarvan Haren er tientallen kent.

3.4.4 Aandacht voor de sociaal zwakkeren

Ambitie

Het gemiddelde opleidings- en welvaartsniveau in Haren is relatief hoog. De problematiek in de gemeente Haren is als een gevolg hiervan op het punt van sociaal zwakkeren relatief laag. Dit gegeven verhult dat er in de vier dorpen wel enige sociale problematiek is die blijvend om aandacht vraagt. Hierbij komt dat er rekening mee moet worden gehouden dat zonder extra inspanningen het aantal mensen dat in sociaal slechte omstandigheden verkeert de komende 15 jaar zal toenemen. Bijvoorbeeld door immigratie en structurele veranderingen op het vlak van werkgelegenheid en baan zekerheid. Dit is een opgave voor de gemeente en voor de samenleving. Ook hiervoor geldt dat de schaal van de dorpen en de mate waarin mensen elkaar kennen, potentieel gunstige voorwaarden zijn. De gemeente zal bij haar beleid hierop aansluiten, waardoor de kennis en netwerken van inwoners in de dorpen maximaal kunnen worden ingezet om het aantal mensen dat in sociaal moeilijke omstandigheden verkeert of komt te verkeren, substantieel te verlagen.

De ambitie is de hulpbehoevenden in contact te brengen met het uitgebreide vrijwilligersnetwerk van Haren, maatwerk te leveren en zo de sociaal zwakkere inwoners van Haren maximaal te ondersteunen om hun weg te vinden in de moderne samenleving.

3.4.5 Groene leefomgeving

Ambitie

Het groene karakter van Haren blijft behouden als een belangrijke kwaliteit, zowel voor de huidige en toekomstige generaties als voor de biodiversiteit.

De gemeente ziet de zorg voor het in stand houden en, waar mogelijk, versterken van het groen in de directe woonomgeving en in het buitengebied als een kerntaak. Het groen in de openbare ruimte en in de particuliere tuinen is van groot belang voor de gezondheid en ontspanning van jongeren en ouderen en de aantrekkelijkheid en beleving van de leefomgeving. Tevens dient dit groen als voedselbron en leefgebied voor dieren, zoals reeën, eekhoorns, vlermuizen, vlinders

en andere insecten, uilen en andere vogels (behoud biodiversiteit). Bovendien leveren de bomen in de openbare ruimte en in particuliere tuinen een belangrijke bijdrage aan het terugdringen van de hoeveelheid CO₂ in de lucht. Daarom zal de komende 15 jaar veel werk worden gemaakt van het onderhouden en uitbreiden van de hoeveelheid groen in de woonomgeving en het onderhouden en vervangen van zieke, omgewaaide of gekapte bomen. Voor elke boom die verdwijnt, zal er ten minste één terug moeten komen; dit geldt voor zowel de bebouwde kom als het buitengebied.

Bijzondere aandacht zal worden gegeven aan het in samenhang met de bouw van nieuwe woningen aanleggen van voldoende nieuw openbaar groen.

3.4.6 Recreatie en toerisme

Ambitie

Haren gaat verder met de intensivering van het (dag)toerisme rond het Paterswoldsemeer en sluit meer in het zuiden aan bij het Drentse toerisme met het Geopark De Hondsrug en Nationaal Park de Drentsche Aa.

Twee oriëntatierichtingen

De gemeente Haren wordt niet genoemd bij de zeven redenen om Groningen te bezoeken in de Toerismevisie 2016-2020 van de provincie Groningen, maar heeft voldoende te bieden. Dat wat ze te bieden heeft, is enerzijds onderdeel van de schakelfunctie van de gemeente tussen Stad en Ommeland (het Paterswoldsemeer) en past daarbuiten beter bij het Drentse toerismebeleid. Dit leidt tot twee oriëntatierichtingen: de focus Paterswoldsemeer en de focus aansluiten bij Drents toerisme.

Voor de ontwikkelingen van de Meerweg, gelegen tussen het Paterswoldsemeer in de gemeente Haren en het Friesche Veen, onderhoudt de gemeente Haren goede contacten met ondernemers en de gemeente Tynaarlo.

Focus Paterswoldsemeer

Het Paterswoldsemeer biedt belangrijke recreatiemogelijkheden voor (dag)toeristen voor Stad-ers die de drukke stad ontvluchten en zich verpozen in, op of rond het water. De intensiteit neemt van noord naar zuid af en toont daarmee de schakelfunctie die de gemeente heeft.

Focus aansluiten bij Drents toerisme

Verder naar het zuiden ligt het voor de hand dat Haren aansluit bij het Nationaal Park de Drentsche Aa en het Geopark de Hondsrug. De nadruk ligt meer op wat rustieker recreatie die zowel door dagtoeristen vanuit de stad (wandelen in de Appelbergen bij Glimmen of het Noordlaar-

derbos, fietsen langs de Drentsche Aa), als door verblijfstoeristen benut kan worden. (Dag)toeristen kunnen bovendien de Hortus botanicus bezoeken.

3.4.7 Duurzaam omgaan met milieu en energie

Ambitie

Tijdig en goed inspelen op het veranderende klimaat en de mede hierom noodzakelijke overgang van een fossiele naar een duurzame energievoorziening op basis van zon, wind en, waarschijnlijk, waterstof.

Klimaatverandering

In Nederland, dus ook in Haren, verandert het klimaat. De gemiddelde temperatuur stijgt, met een toenemende kans op hittegolven en minder strenge winters. Er valt meer regen en de buien worden gemiddeld heviger. Ook de kans op langdurige perioden van droogte en stormen neemt toe. Dit vergt onder meer inspanningen van burgers, woningbouwverenigingen en gemeente om woningen en andere verblijfsgebouwen beter te isoleren tegen extreme warmte, door middel van meer bomen en schaduwplekken koeling in de openbare ruimte te bevorderen en beter benutten van tuinen en andere onbebouwde terreinen voor berging van hemelwater om overbelasting van het rioolstelsel te voorkomen.

Energie en CO₂ emissie

De gemeente heeft maar een beperkte rol bij het terugdringen van CO₂-emissies en de overgang naar een duurzame energievoorziening. Maar wat de gemeente kan doen, zal zij doen. Meer kan zij doen aan het bevorderen van energiebesparing, zowel in haar eigen gebouwen als in particuliere woningen, kantoren en winkels. En het gemiddelde energielabel van de bestaande woningen en andere verblijfsgebouwen in 2030 hoger is dan in 2017. De gemeente wil hierbij voor haar eigen gebouwen een voorbeeldfunctie vervullen. De eigenaren van onroerend goed in Haren worden gericht benaderd, voorgelicht en gestimuleerd tot betere isolatie van hun gebouwen. Hierbij wordt de hulp ingeroepen van makelaars en particuliere organisaties, zoals de woningbouwverenigingen, Grunneger Power en Vereniging Eigen Huis. De recente aanstelling van een energie-adviseur bij de gemeente is hiervoor een eerste stap.

Om de overgang naar een duurzame energievoorziening te bevorderen, stimuleert de gemeente in de eerste plaats de totstandkoming van een zoveel mogelijk decentrale energievoorziening, bij voorkeur in de vorm van een coöperatie van burgers en een of meer energiebedrijven, zo mogelijk samen met andere gemeenschappen binnen de Regio Groningen-Assen. Zo kan onder meer de door inwoners en ondernemers zelf duurzaam opgewekte elektriciteit binnen de gemeenschap worden gedeeld. Voorts bevordert de gemeente een optimale benutting van platte

daken en gunstig gerichte schuine daken op de eigen gebouwen en die van anderen voor het plaatsen van zonnepanelen. Onderzoek wordt gestimuleerd naar mogelijkheden tot benutting van de bodem voor warmteopslag en gebruik van aardwarmte door (collectieven van) particulieren.

Hoewel Haren zelf niet direct getroffen wordt door de aardbevingen, zal de gemeente niet aarzelen om die gemeenten in Groningen die wel getroffen zijn te steunen bij hun queeste naar een fatsoenlijke schadevergoeding voor de schade die door de gaswinning in Groningen wordt veroorzaakt.

3.5 De toekomst

De gemeentelijke organisatie zal dusdanig worden ingericht, dat ze in dienst staat van de hierboven beschreven ambities. Dat betekent dat sommige taken samen met andere gemeenten of andere organisaties worden opgepakt. Ook wordt, per taak, onderzocht op welke wijze kosten en kwaliteit het best in evenwicht kunnen worden gebracht. Hiervoor kan gekozen worden voor het zelf uitvoeren van taken, het afnemen van diensten van andere organisaties of het uitvoeren via gemeenschappelijke organisaties zoals gemeenschappelijke regelingen. Haren zal daarin actief blijven deelnemen en zorg dragen voor de belangen van de eigen gemeenschap alsmede meedenken over hoe belangen van inwoners van omliggende gemeenten het best (gezamenlijk) kunnen worden behartigd.

Haren blijft een pragmatische gemeente. Haren beschikt over voldoende besturingskracht, zoals we in het document 'Werken aan Haren – Bestuurskracht' wordt aangetoond, en zal waar mogelijk zich hier nog verbeteren. De gemeente zal concrete problemen pragmatisch aanpakken. Haren zal meedenken over gezamenlijk woningbouwbeleid in de Regio Groningen-Assen, waarbinnen Haren haar belang van groene woongemeente zal blijven behartigen. Het winkelareaal zal zich, net als elders, moeten aanpassen aan het toenemend gebruik van internet-winkelen, maar zal kansen blijven benutten in het exclusievere segment en het aanbod voor de Harener bevolking op pijl houden. Sport- en recreatieve voorzieningen passen uiteraard bij de groene toekomst van de gemeente Haren. De gemeente Haren heeft niet de grootste problemen in het sociale domein. Ze kan daardoor diegenen die wel problemen hebben vaker persoonlijke aandacht geven en minder bureaucratisch afhandelen dan in een grotere gemeente mogelijk is.

De gemeente Haren beschikt over ruim voldoende burgerkracht, zoals in 'Werken aan Haren – Burgerparticipatie' wordt aangetoond. Dit is mede te danken aan de herkenbaarheid van de gemeentelijke organisatie. De schaal van de gemeente wordt herkend door de inwoners van Haren. Haren is één van die gemeenten die sinds haar oprichting in 1811 nog steeds een zelfstandige gemeente is en die in de loop van de tijden zich steeds wist aan te passen aan de

steeds veranderende noden van haar bevolking. Haren heeft zich aangepast op de komst van de stoommachine, de krant, de auto, de elektromotor en past zich nu verder aan aan de mogelijkheden van internet en sociale media. De visie van Boerema en Nauta heeft van Haren een gemeente gemaakt met een hoge woonkwaliteit waar een vitale gemeenschap zich thuis voelt. De opvolgers van de twee burgemeesters hebben de kernkwaliteiten van de gemeente verder uitgebouwd en vernieuwd.

Haren is veruit de beste woongemeente in het Noorden van Nederland. De gemeente zal verder bouwen aan de groene kwaliteit. Dat zal de gemeente samen met haar inwoners doen.

Bijlage: Geraadpleegde literatuur

- Abrahamse J.E., & Amrahamse, J. (2014). *Atlas van de verstedelijking van Nederland*. Bussum: THOTH.
- Alsem, K., Leer, van, F., & Brakman, S. (2014). *De kern van Haren*. Groningen: Hanzehogeschool.
- Arnstein, S. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Brennikmeijer, A. (28 april 2016). Minder, minder, minder politiek. *NRC*, p. 16.
- Cameron, K., & Quinn, R. (2012). *Onderzoeken en veranderen van organisatiecultuur*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- commissie Jansen. (2013). *Grenzeloos Gunnen*. Utrecht: Commissie Jansen, visitatiecommissie Bestuurlijke Toekomst Groningen.
- Companen. (2015). *Woningbehoefteonderzoek*. Groningen: Regio Groningen-Assen.
- Dekker, P., & Broek, A. (1998). Civil society in comparative perspective: involvement in voluntary associations in North America and Western Europe. *Voluntas*, 9(1).
- Fryslân, R. S. (2015). *De kern van de zaak*. Sneek: Rekenkamercommissie Súdwest Fryslân.
- Groningen-Assen, R. (2016). *Beoordelingskader regionale en innovatieve projecten RGA*. Regio Groningen-Assen.
- Haren, C. (7 april 2016). Raadsvoorstel Aanpak Beterr Haren.
- Haren, G. (2016). *Woonvisie Haren 2016-2012; Wonen in Haren, Kwaliteit op Maat*. Haren: Gemeente Haren.
- Haren, G. (7 april 2016). Amendement Raadsbesluit aanpak Beterr Haren.
- Herweijer, M., & Lusing, J. (2011). *Bijlage bij Beleving door Burgers van Bezwaar*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Hoogerwerf, A., & Herweijer, M. (2014). *Overheidsbeleid*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Kan, J. v., Genugten, M. v., Lusing, J., & Herweijer, M. (2014). *Verborgten krachten*. Nijmegen/Groningen: Radboud Universiteit/StiBaBo.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006). Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: the clear framework. *Social policy & society*, 5(2), 281-291.

- Lunsing, J. (2009). *Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen*. Warffum: StiBaBo.
- Lunsing, J. (2012). Grotere afdelingen zijn slecht voor het ledental. *S&D*, 69(4), 24-28.
- Lunsing, J. (2015). *De kloof*. Den Haag: Boom/Lemma.
- Lunsing, J., & Herweijer, M. (2016). Politieke fragmentatie in Nederlandse gemeenten. *Bestuurswetenschappen*, 70(1), 5-16.
- Rijs, B. (2014). *Haren - centrum: centrumvisie*. Zuidhorn: Gemeente Haren.
- RKC. (2009). *Voetbalvelden langs de lijn*. Ten Boer: Rekenkamercommissie.
- Schaap, L., & Van den Dool, L. (2014). *Evaluatie Súdwest-Fryslân - Herindeling en Bestuurskracht*. Tilburg: PWC/Universiteit van Tilburg.
- (2016). *Toerismevisie 2016-2020; kaderstellende notitie*. Groningen: Provincie Groningen.
- Tolsma, H., Leeuwen, van, I., Dijk, F., & Heinen, C. (2011). *Een informele aanpak bij bestuursrechtelijke besluitvorming*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Veuger, J. (2013). *Onderzoek toekomst 't Clockhuys-CKC*. Emmen: Corporaterem.
- Wever, Y., Yorick, van den, Y., & Waaijbergen, M. (2016). *Verkenning zelfstandigheid gemeente Haren*. Den Haag: B&A.